

N:o 52.

Af herr **A. P. Danielson**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om presterskapets aflöning m. m.*

Under de senaste 20 à 25 åren har Riksdagen egnat stor uppmärksamhet åt reglerande af sådana skatter, som uppkommit under forna tider och som numera ej äro lämpliga eller rättvisligen kunna bibehållas, sedan under samhällets utveckling i så många andra hänseenden nya förhållanden inträdt, som ej förefunnos, då dessa skatter tillkommo, såsom nödiga för samhällets bestånd.

Efter omfattande utredningar har, som vi alla känna, Riksdagen beslutat, att de å jorden af ålder hvilande grundskatter skola afskrifvas, och dessa ersättas, efter förekommande behof, af andra statsinkomster, likaså att utjemna indelningsverket såsom skattebörd.

Att dessa af Riksdagen fattade och af Konungen gillade beslut tillvunnit sig stort erkännande i landets olika delar, veta vi alla; och säkert är, att genom dessa beslut inre trygghet skall mer och mer befästas, och den stora klass af landets bebyggare, som de rättvisa besluten närmast berörde, skall känna sig tacksam därför.

Genom de fattade besluten i grundskatte- och rust- och roteringsfrågorna har emellertid frågan om *alla* dermed jemförliga och *lika världriga* skatter icke blifvit mer än till en del löst. Som vi veta, utgöres grundskatten ej blott af ränta, utan äfven af *tionde*.

Vid forskning i förefintliga handlingar härom har jag funnit, att två tredjedelar af denna senare, ursprungligen för kyrkliga ända-

Bih. till Riksd. Prot. 1896. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 11 Haft. (N:is 52—58). 1

mål införda skatt tillerkändes kronan af Gustaf I; att tionden förskrifver sig egentligen från år 1164, ehuru den omtalas ännu tidigare; att den af ålder var en afgift till kyrkan och de andliges behof samt utgjordes af de vanliga sädesslagen samt lin, hampa, humle, kreatur, fisk och jagtens produkter; att derjemte förekom till år 1527 äfven s. k. *hufvudtionde*, en tionde af arffallet lösörebo; att tionden var af gammalt delad i flera delar, så att $\frac{1}{3}$ af sädestionden och hela den öfriga tionden tillföll sockenpresten och $\frac{2}{3}$ af sädestionden fördelades mellan biskopen, kyrkan och de fattige; att till följd af Vesterås recess indrogos efter hand förstnämnde $\frac{2}{3}$ af sädestionden till kronan och kommo sålunda att utgöra den så kallade kronotionden, hvilken sedermera ingått som grundskatt och hvars afskrifning nu är beslutad.

Likasom den jorden åliggande ränta blef tionden genom kongl. förordningen af den 23 juli 1869 allmänneligen förvandlad till en fast afgift. Så har äfven den till presterskapet utgående tionde, efter det rikets ständer vid 1856—1858 årens riksmöte funnit presterskapets i riket aflöningssätt vara i flera afseenden mindre lämpligt, genom kongl. förordningen af den 11 juli 1862 förvandlats till bestämda belopp af spanmål och smör, som vanligen lösas efter tioårigt medelmarkegångspris. Denna skatt, tionden, har således i sin helhet genomgått samma förvandling, i det att såväl den del deraf, som tillkommit kronan, som den del, som tillkommer presterskapet, under de senaste årtiondena utgått, ej i persedlar, utan i penningar och till bestämdt belopp.

Då af det anförda framgår, att tionden till presterskapet har *samma* ursprungliga tillkomst och ålder som kronans tionde och åligger *samma* jord som den sistnämnda ålåg, kan jag ej finna annat, än att billighet och rättvisa tala därför, att denna del af tionden afskrifves på enahanda sätt som kronans tionde, ehuru den utgått och utgår till presterskapets aflöning.

I många landsorter och i synnerhet den ort, jag tillhör, är denna afgift å tiondeskyldig jord en rätt tung börda, och egarne af sådan jord förmå i allmänhet ej utan stor möda betala denna utskyld, hvilken väsentligen inverkar på möjligheten för dem att af jordens afkastning få sin nödtorftiga bergning.

Genom förenämnda kongl. förordning af den 11 juli 1862 och derpå grundade löneregleringar har hvarje tjenstgörande prestman, så vidt görligt varit, erhållit en efter tjenstegrad, embetsåligganden och lefnadskostnaderna i orten lämpad anständig bergning. Också beröras ej presterskapets löneinkomster af det förslag, jag här ämnar framställa om tiondens afskrifning, ty deras bestämda löneförmåner komma

att utgå till reglerade beloppet utan afseende på, om nödiga medel dertill utgå i sin helhet af de skattskyldige inom pastoraten eller till en del af statsmedel.

Jag vill med detta mitt förslag ej omedelbart beröra frågan om presterskapets boställen i annan mån, än jag anser önskvärdt och erforderligt för underlättande af ny reglering af presterskapets löneförmåner. Sålunda finner jag mig böra hemställa, att Riksdagen redan nu ville besluta om utredning i denna fråga, omfattande förslag dels om huru många presterliga tjänster framgent böra förefinnas, genom lämplig sammanslagning af sådana eller upprättande af nya, dels huru presterskapets löneförmåner efter tiden för nu gällande regleringar må bestämmas att utgå, antingen endast i penningar eller i penningar och boställen, eller i penningar och bostad med trädgårdsland, dels ock huruvida boställena må antingen få öfvertagas af pastoraten, efter viss uppskattning och afdrag af uppskattade beloppet på kontanta lönen, hvilket belopp pastoraten i så fall vore skyldiga till presten betala, eller af staten utarrenderas för dess räkning, och staten öfvertaga hela aflöningen.

Innan en sådan utredning kan ega rum och nödiga beslut på grund deraf i frågans hela vidd kunna fattas, anser jag, att många år måste komma att förgå, och att därför Riksdagen redan nu bör besluta om här afsedda utredning, så att nödig lagstiftning i ämnet må förefinnas vid den tid, då de nuvarande löneregleringarne upphöra att gälla.

Beträffande frågan om afskrifning af den jorden åliggande, till presterskapets aflöning utgående tionden, anser jag, att Riksdagen bör derom fatta beslut så snart sig göra låter, d. v. s. så snart nödig utredning om beloppet hunnit ske och sålunda oberoende af boställs- och löneregleringsfrågorna.

Att i följd af ett sådant beslut Riksdagen måste anvisa nödiga medel för dess genomförande, är ju gifvet, och att ett bestämdt belopp till presterskapets aflöning måste i riksstaten upptagas, faller af sig sjelft. Men som statskyrkans prester ej kunna betraktas annat än som statens tjänstemän, är väl ej olämpligt, att de erhålla, likasom öfriga statens tjänstemän, sin aflöning af staten, helst som statens förvaltnings- och ordningsfrågor äro af prestens tjänstebefattning i mycket beroende.

Det skall ej heller kunna sägas med skäl, att den egentliga själavården är en församlingens ensak, som det bör ankomma utslutande på henne att uppehålla, ty våra gudstjänster äro ju offentliga, och hvilken person, som så önskar, eger tillträde till dem. Den egentliga

själavården kan ej heller vara mera en församlingarnas ensak än folkskolebildningen, som staten längesedan funnit vara en för hela riket viktig angelägenhet, och hvartill Riksdagen därför anvisat betydliga medel, så att till folkskolelärarynas *aflöning* nu årligen utbetalas af staten öfver 4 millioner kronor.

Genom de regleringar af presterskapets löner, som på grund af kongl. förordningen den 11 juli 1862 egt rum samt blifvit fastställda och i penningar beräknade, synes framgå, att — då biskoparnes löner och åsatta inkomsten af samtliga presterskapets boställen afräknats — återstående lönesumman ej öfverstiger 4 millioner kronor.

Detta är således det ungefärliga belopp staten skulle komma att få utgifva till presterskapets aflöning, derest afskrifning af den å jorden hvilande, till ifrågavarande aflöning nu utgående tionde beslutas.

Om man nu antager, att detta belopp, 4 millioner kronor, komme att såsom grundskatterna efter hand afskrifvas, eller under loppet af tio år med 10 procent om året, så skulle staten årligen få öfvertaga en ökad utgift af endast omkring 400,000 kronor. Denna ökning i budgeten kan ej betecknas såsom stor, då det gäller att aflyfta den återstående delen af sekelgamla orättvisor och åvägbringa tidsenliga aflöningsförhållanden för en så stor klass af statens tjänstemän som rikets presterskap.

Jag vågar äfven tro, att, i sammanhang med en sådan förändring som den här afsedda, *alla* nu till presterskapet utgående *personliga* afgifter skulle kunna vid en ny löneroglering borttagas, och åtgärden att presterna finge sin aflöning af staten jemväl leda till en allmän skatte-lindring inom pastoraten — till fromma ej allenast för de skattskyldige, utan jemväl för presterskapet sjelf, som derigenom komme att undgå de hårda omdömen, hvilka nu ofta höras då presterna infordra de personliga afgifterna och ej anse sig böra efterskänka dem.

Jag hyser äfven den uppfattningen att vid en utredning af denna fråga, på sätt jag här ofvan antydt, det äfven bör komma under ompröfning, huruvida möjligt är att bereda pension åt sådana prestmän, som af sjuklighet eller ålderdom ej förmå sin tjänstebefattning uppehålla, som sig bör, och om icke medel härtill kunde beredas dels genom att presterskapet ålades att till en sådan pensionering årligen betala en viss procent af sina löneinkomster och dels derigenom att något tillskott af statsmedel för ändamålet anvisades.

För den händelse någon skulle — med anledning af de förslag jag här nedan kommer att framställa — vilja antyda att, om presterskapets hela aflöning för framtiden öfvertoges af staten, sådant må-

hända skulle leda till något i kyrkligt hänseende för presterskapet mindre betryggande och visa sig olämpligt med hänsyn till församlingsvården, så vill jag nämna, att ledamoten af Andra Kammaren under 12 riksdagar, kontraktsprosten m. m. O. W. Redelius vid 1893 års Riksdag väckte förslag derom, att presterskapets aflöning måtte utgå af staten; och man kan väl ej skäligen misstänka, att en så betydande prestman afsåg annat än en välbetänkt och nyttig åtgärd, såväl för presterskapet som församlingarna, då han framkom med detta förslag. Han anförde ock både i motionen och vid öfverläggningen om frågan i kammaren, som mig synes, goda skäl för förslaget, och detsamma tillvann sig jemväl rätt mycket erkännande och understöd i kammaren.

På grund af hvad jag nu i korthet anført, får jag härmed vördsamt yrka, att Riksdagen ville besluta:

1:o) att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla:

a) att Kongl. Maj:t täcktes, så fort ske kan, låta utreda myckenheten af den tionde, som nu af tiondeskyldig jord utgår till presterskapets i riket aflöning och det belopp i penningar, denna tionde motsvarar efter medelmarkegångspriset för de senaste tio åren 1886—1895 och i följd deraf utgår till presterskapets aflöning i hvarje pastorat, och hvad summan af denna tionde utgör för hela riket, samt sedan med första möjliga, men senast till 1898 års riksdag *dels* afgifva förslag till afskrifning af denna tionde på enahanda sätt som med de å jorden hvilande grundskatter egt rum och under loppet af 10 år med 10 procent årligen, *dels* föreslå det belopp, som Riksdagen bör anvisa och som mot tionden svarar, att utgå till presterskapets aflöning, antingen sålunda, att det betalas omedelbart till presterna mot motsvarande minskning i de afgifter, som utgöras till dem af tiondeskyldig jord, eller ock utgå såsom lindring till egarne af sådan jord för den tid nu skedda lönergleringar gälla; allt i syfte att när tiden för nu gällande lönergleringar tilländagått och tiondens hela afskrifning egt rum, staten skall öfvertaga hela det belopp till presterskapets aflöning, som hittills utgått dertill af tiondeskyldig jord.

b) att Kongl. Maj:t täcktes, om så lämpligen kan ske, i sammanhang med i mom. a) omförmälda utredning, men eljest för sig, låta upprätta förslag till lönestat för presterskapet i riket, afsedd att gälla från och med 1912 och att tillämpas i hvarje pastorat från de tider, då nuvarande löneregleringar der upphöra, samt att denna lönestat må upptaga bestämdt belopp för hvarje presterlig tjenstebefattning;

c) att utredningen till denna lönestats uppgörande jemväl må omfatta, huruvida förefintliga boställena lämpligen böra efter uppskattning och mot afdrag på lönen för tjensteinnehafvaren bibehållas eller endast bostad med trädgårdsland åt honom upplåtas, och boställena öfverlemnas till pastoraten mot viss afgift eller för statsverkets räkning utarrenderas, samt att Kongl. Maj:t ville, så fort ske kan, för Riksdagen föreslå dels de förändringar ej mindre i kongl. förordningen af den 11 juli 1862 om ordnande af presterskapets aflöning än ock i öfriga frågan berörande lagrum, dels äfven de vilkor, som kunna finnas nödiga för statens öfvertagande af aflöningen till rikets presterskap såsom till öfrige statens tjenstemän; samt

d) att äfven förslag till pensionsstat för presterskapet må uppgöras på här ofvan angifna grunder, i syfte, att de prestmän, som af sjuklighet eller ålder ej förmå behörigen uppehålla sina tjenster skola erhålla sådan; och

2:o) att ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 10,000 kronor till kostnader för här ofvan omförmälda utredningar.

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm den 25 januari 1896.

A. P. Danielson.